

PALATA „TRI SESTRE“ U PRČANJU

ZORAN B. PETROVIĆ

Na izlasku iz Prčanja idući put Kotora nalazi se građevina koju narod zove »Tri sestre« (Tre sorelle). Čudna je po svom spoljnjem izgledu: građena na izgled iz tri dela, što je verovatno i dalo povoda za nastanak priče da su je sagradile tri sestre razočarane u ljubavi (jer su se sve tri zaljubile u jednog mladića), da tu povučene žive u odricanju.¹

Istoriskih podataka o podizanju građevine skoro nema. Palata je zabeležena kao »Domus trium sororum« u kanonskim vizitacijama kotorskih biskupa, a mesto na kome se nalazi zgrada pominje se krajem XIV i početkom XV veka kao: »Vila trium sororum«.² Po svojoj prilici ni sam objekt nije stariji od početka XV veka.

Sudeći po grbovima (stilizovani ljiljan) koji se nalaze na oba gotška prozora na istočnoj fasadi, zgrada je pripadala poznatoj kotorskoj porodici Buća. Ova porodica je bila u Srednjem veku veoma bogata i cenjena. Mnogi njeni članovi zauzimali su visoke položaje na dvoru Nemanjića. Dvojica od njih bili su protovestijari srpskih vladara. Kolika je moć protovestijara u to doba bila vidi se najbolje iz rečenice koja se i do danas sačuvala u Boki: »Car daje — al Buća ne daje«.³ Tako moćna i bogata porodica imala je svoje letnjikovce rasute ne samo po obali Bokokotorskog zaliva već i van njegovih granica. Poznati su njihovi letnjikovci u Čibači u Dubrovačkoj župi i u Tivtu, te je lako moguće da je i palata »Tri sestre« pripadala njima. Dr. Cvito Fisković se ne slaže sa ovakvom pretpostavkom, da se sa sigurnošću ovaj objekt pripisuje porodici Buća te u svom članku »O umjetničkim spomenicima grada Kotora« (Spomenik CIII — Zbornik izveštaja o ispitivanjima Boke Kotorske, Beograd 1953, strana 87) kaže: »Treba ispitati da li je gotička kuća u Prčanju zvana »Tri sestre« pripadala

¹) Don Niko Luković »Boka Kotorska« Cetinje 1951, str. 186.

²) Arh. Ivan Zdravković, Palata »Tri sestre« u Prčanju, »Stvaranje« 1—2, Cetinje 1952, str. 59.

³) Petar Šerović, »Boka Kotorska u doba Nemanjića«, Almanah Jadranske straže 1926, str. 469.

porodici Buća, jer grbovi na toj zgradi ne slažu se potpuno sa grbovima ove istaknute obitelji«. Ovoj sumnji ima mesta, s obzirom da se grbovi jednog i drugog prozora međusobno ne slažu. Grb na desnom prozoru pored stilizovanog ljiljana ima još i jedan osmolisti cvetić.

Kao što se vidi veoma je malo podataka na osnovu kojih bi se sa sigurnošću moglo nešto više reći o poreklu ove zgrade, ostaje još jedino očekivanje da arhive u Kotoru pruže malo više podataka.

* * *

Danas je građevina izduženi pravougaonik čija uzdužna osovina zauzima pravac sever-jug, nalazi se na nekoliko metara od mora. Gledana spolja, dobija se utisak da se radi o tri uzana objekta pribijena jedan uz drugi svaki za sebe pokriven sopstvenim krovom (sličnih rešenja krovnog profila ima na crnogorskom primorju još, kao što je slučaj sa grupom objekata u seocetu Pržno). Zgrada je zidana od kamenih pritesanih kvadera, debljina zidova se kreće od 60—80 santimetara. Tokom vremena je pretrpela brojne prepravke a i prilična rušenja, tako da je jako teško zamisliti njen prvobitni izgled. Palata je u gotskom stilu što je naročito naglašeno: gotskim prozorima i elementima balkona u srednjem delu. Pojedini delovi građevine nisu jednakih visina: desni deo je najviši, levi nešto niži, dok je srednji niži od oba, ali se na njemu pri vrhu jasno vide tragovi prezidivanja (istočna fasada).

U osnovi građevine u svim njenim etažama jasno je izražena njena trojna podela. Veza između pojedinih delova jedne etaže postoji. Sva odeljenja prizemlja i sprata zasvedena su poluobličastim svodovima. Visina prostorija sprata je veća od visina u prizemlju. Centralno odeljenje sprata je nešto niže od bočnih. Sudeći po konzolama koje su uzidane duž poprečnih zidova a i po ostacima drvene tavanice u spratu, svako odeljenje i prizemlja i sprata moglo je da bude podeljeno po visini tako da cela građevina u datom trenutku mesto dve može da ima četiri etaže. Donja etaža jednog odeljenja mogla je da bude iskorišćivana za dnevni boravak, dok je gornja bila za spavanje. Veza između dveju etaža jednog odeljenja bile su svakako drvene stepenice. Ovu podelu po visini potkrepljuju i prozori postavljeni po dva jedan iznad drugoga a koji danas osvetljavaju jedan isti prostor.

Na istočnoj strani prizemlja u centralnom, za nekoliko santimetara uvučenom, delu nalazi se otvor sa dvokrilnim vratima. Iznad ovih vrata, nešto malo pomeren iz osovine udesno, smešten je četvrtast prozorski otvor. Po jedan ovakav prozor se nalazi desno i levo od srednjeg dela, svaki u osovini zidnog platna bočnih delova palate. Ispod desnog prozora nalaze se zazidana vrata postavljena udesno od prozora za koja bi se, sudeći po kamenim dovratnicima i mestu gde su probijena, reklo da nisu originalna. U centralnom delu građevine (istočna fasada) nad vratima prizemlja nalazi se dugački i uzani balkon nošen od sedam konzola međusobno spojenih segmentnim svodićima.

Palača „Tri sestre“ u Prčanju

Kako je balkon izgledao, kako je bio ograđen, kolika je bila visina te ograde teško je reći po onome što se sačuvalo. Veliko je pitanje kakav je otvor vodio iz srednje prostorije sprata na balkon. Danas iznad balkona postoji jedan veći pravougaoni zazidani prozor, a pored njega s leve strane nalazi se, probijen sigurno docnije, jedan manji koji danas osvetljava srednju odaju. Sigurno je da je taj srednji deo morao imati otvor koji ako nije bio lepši i bogatiji bio je bar isti kao i ona dva sa njegove leve i desne strane. Na kraju pitanje je da li je uopšte ceo istočni zid srednjeg prostora na spratu originalan, jer ispada za nekih 15 cm od istog zida u prizemlju, nema originalnih otvora, mestimično se vidi vertikalna spojnica između njega i bočnih delova.

Desni gotski prozor je potpuno zazidan dok je levom zazidan samo šiljati završetak i malo podignut parapet. Od otvora koji se nalazi pod samim krovom izgleda da je originalan jedino onaj na levoj strani završen šiljatim lukom i postavljen tačno u osovini velikog gotskog prozora pod njim. Druga dva otvora su verovatno docnije nameštena, prilikom neke od mnogih prepravki, na mesto prvobitnih. Oba ova prozora su pravougaonici nejednakih dimenzija.

Sudeći po ostacima zidova, građevina u prošlosti nije imala ovakav oblik kakav se do danas sačuvalo. U tim porušenim delovima verovatno je postojao i neki centralni prostor koji je vezivao prizemlje

Palača „Tri sestre“ u Prčanju

Prozor palače „Tri sestre“ u Prčanju

i sprat s obzirom da ta veza danas postoji jedino preko dozidanih spoljašnjih stepenica na zapadnoj strani zgrade. Danas se tim stepeništem stiže iz dvorišta u centralni prostor sprata a iz ovog otvorima levo i desno u bočne prostorije. Koliko su prostranstvo zauzimali porušeni delovi teško je utvrditi, to bi tek detaljnije ispitivanje i iskopavanje tla moglo nešto više reći. Dokaz tih porušenih delova su počeci zidova po celoj visini građevine na dvorišnoj strani i na jugozapadnom uglu, ostaci konzola u spoljašnjem zidu, koje su nosile međuspratnu konstrukciju i početak luka (»A«) ispod jednog od srušenih zidova. Dvorišna fasada je pretrpela mnoge izmene. U gornjem delu je završena kao i prednja sa tri trougla kalkana. U visini kalkana lice zida je opalo tako da se vidi ispuna (»sovrnja«) od sitnijeg komadja kamena utopljenog u dosta maltera. Od otvora na ovoj strani postoji jedan kojim se sa stepeništa pristupa na sprat i jedan u prizemlju kojim se ulazi u južnu prostoriju. Pored vrata na spratu sa leve strane ima i jedan manji donije probijen prozor. Od dekorativnih elemenata sačuvala su se dva gotska prozora opervažena motivom žioke i raboša, završena šiljatim lukom ukrašena takođe žiokom i rabošem. Oba prozora imaju ploču, koja za 50 cm ispada napolje. Ploča je profilisana, nose je dve konzole obrađene na tipičan gotški način. Pored prozora sačuvalo se u pojedinim prostorijama nekoliko lepo obrađenih konzolica, koje su nosile drvenu međuspratnu konstrukciju. Prozori prizemlja uokvireni su skromno profilisanim kamenim okvirima. Dovratnici su svi jednostavni od običnih kvadera, lepo tesanog korčulanskog kamena.

* * *

Na severnoj strani palate dozidana je mala porodična kapelica sv. Jeronima, zidana od bolje obrađenih kvadera nego »Tri sestre«. Zasvedena je gotskim šiljatim svodom, ima duboku pravougaonu apsidnu nišu isto tako završenu šiljatim svodom. Interesantno je da su oba prozora kapelice jedan iznad vrata a drugi bočno na severnoj strani, završeni polukružno i to onaj iznad ulaza nekostruktivnim lukom iz jednog kvadera. Pored ulaza u kapelu postojala je veza kapele i palate preko jednog šireg i polukružnog otvora. Danas je taj otvor zazidan. Pitanje je, da li je taj otvor probijen kada je kapela dozidana da bi omogućavao bolju vezu porodične kapele i zgrade, ili je taj otvor prvobitni pa kod zidanja kapele lepo iskorišćen kao unutrašnja veza jednog i drugog objekta i najzad treća mogućnost da je otvor originalan i da je zazidan kod podizanja kapele da bi se dobio jedinstven prostor bogomolje. Na istočnoj strani kapelice na spoljnjem zidu nalazi se uzidan kružni reljefni znak izrezan u kamenu sa inicijalima Hristovima: I. H. S.

Ispod ovog kvadera nešto niže nalazi se uzidan kamen sa izvajanim krstom. Krov kapelice je ravan i nalazi se u nivou sprata palate. Kada je kapelica dozidana tada su verovatno probijena i vrata na severnom zidu koja su povezala sprat sa krovom kapele — terasom. Na zapadnoj i istočnoj strani kapelice dozidani su donije i trougaoni zabati koji zatvaraju terasu sa tih strana a nosili su krovic preko terase.

Danas je palata »Tri sestre« delimično nastanjena. Prizemlje zgrade i kapelica služe za stočnu staju. Trebalo bi je očistiti i malim prepravkama osposobiti za prikladniju namenu, jer ona kao interesantan i jedan od retkih profanih arhitektonskih spomenika gotskog stila u Boki, a kao najstarija kuća na Prčanju to i zaslužuje.

Résumé

LE PALAIS DE »TROIS SOEURS« À PRČANJ (BOKA KOTORSKA)

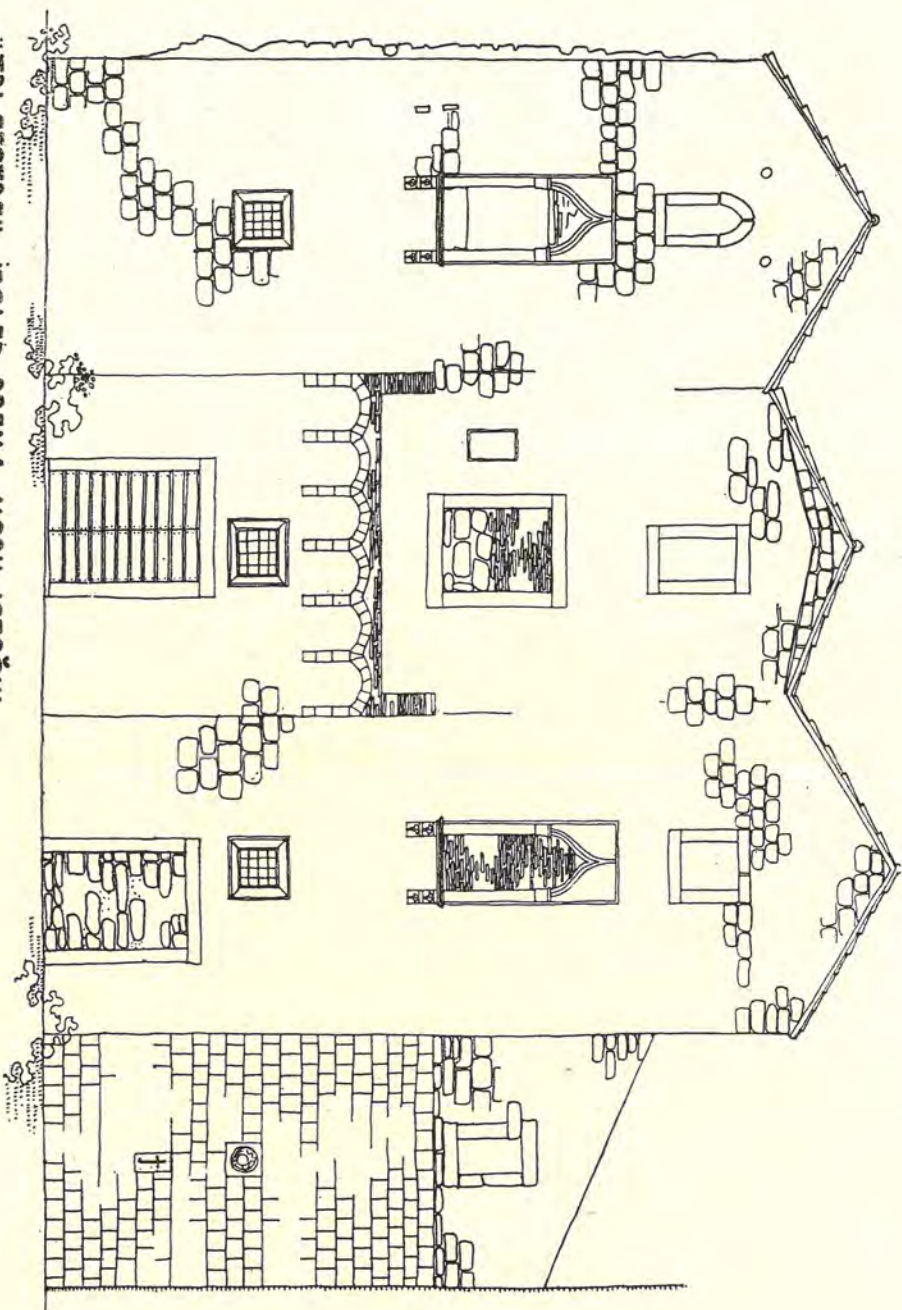
C'est un des peu nombreux monuments de style gothique à Boka Kotorska. On ne peut pas préciser, avec sûreté, l'époque de sa construction, mais elle ne doit pas être antérieure au commencement du XVe siècle.

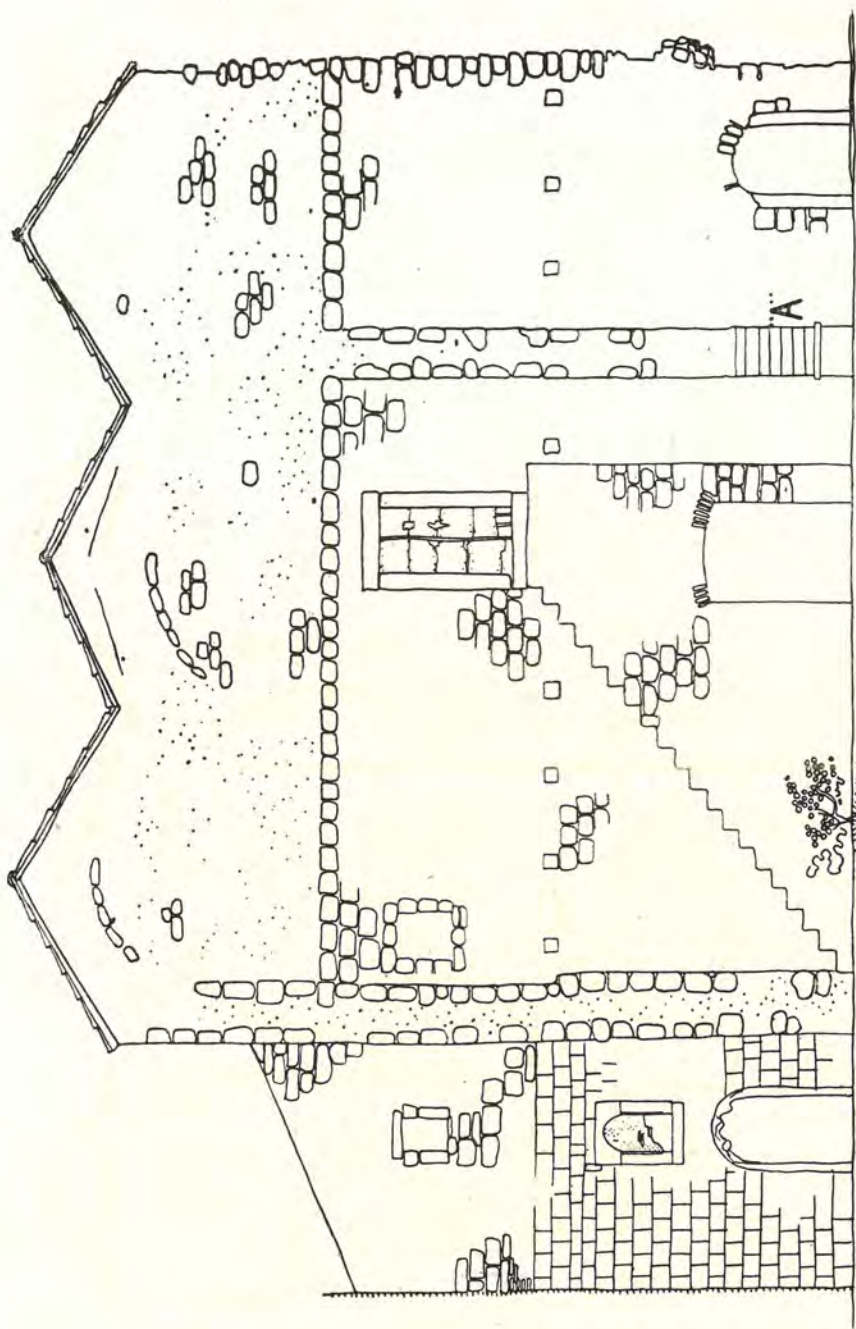
En jugeant d'après les armoiries (fleur de lys stylisée) dont les fenêtres sont ornées, le palais appartenait aux Buća, famille connue de Kotor. Il est bâti en cubes de pierre (semi-taillés). Au cours des siècles il a subi de nombreuses adaptations et pas mal de démolitions si bien qu'il est très difficile d'imaginer sa forme primitive. Aujourd'hui, c'est un rectangle allongé dont la base longitudinale est située dans la direction nord-sud, à quelques mètres de la mer. Vu de dehors, il donne l'impression de trois bâtiments étroitement tassés l'un près de l'autre et ayant chacun un toit particulier. La triple division est accentuée dans le plan même et dans toutes les étapes du développement du monument. Toutes les pièces du rez-de-chaussée et celles de l'étage sont voûtées en demi-cercle.

Ce qui donne à l'édifice son caractère gothique ce sont deux belles fenêtres ogivales garnies d'ornements connus sous le nom de »žioka na raboš« et les restes d'un balcon dans la partie centrale de la façade est.

Dans la partie nord du palais on a ajouté une petite chapelle familiale, mentionnée déjà au XVIe siècle et consacrée à St. Jérôme. La voûte en est de structure ogivale et la niche absidale profonde. On a emmuré le passage existant autrefois entre le palais et la chapelle.

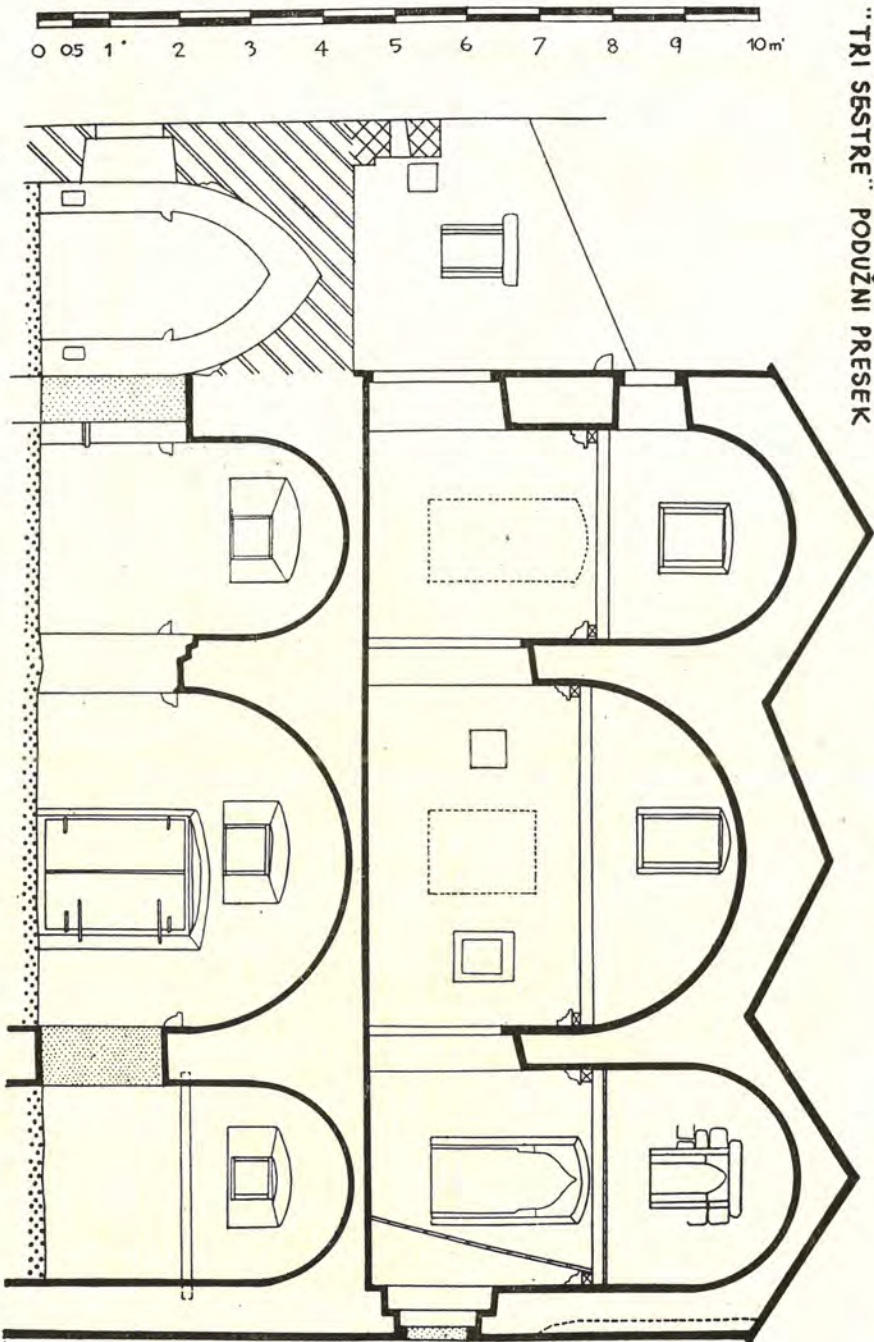
.. TRI SESTRE .. IZGLED PREMA MORU · ISTOČNI

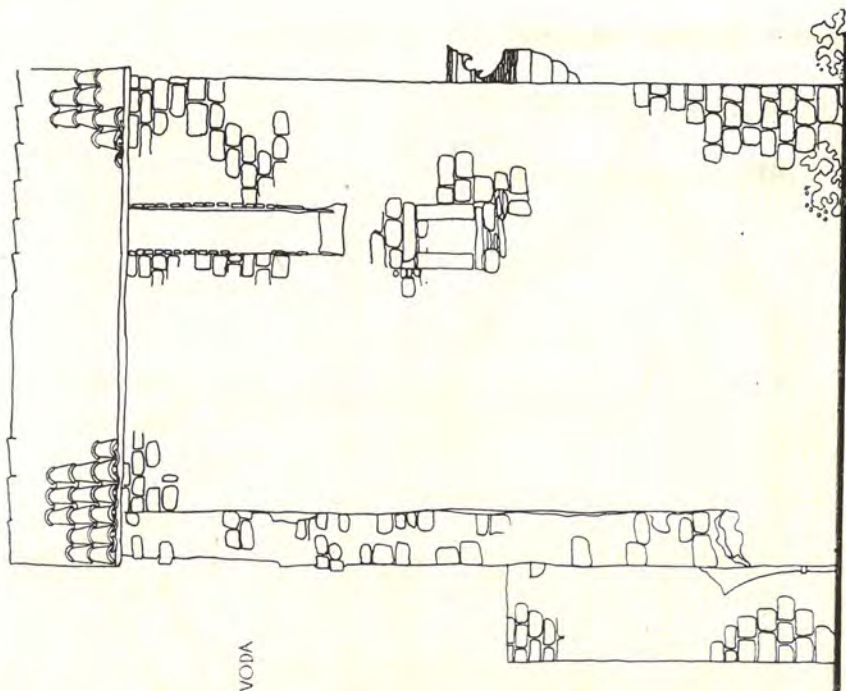

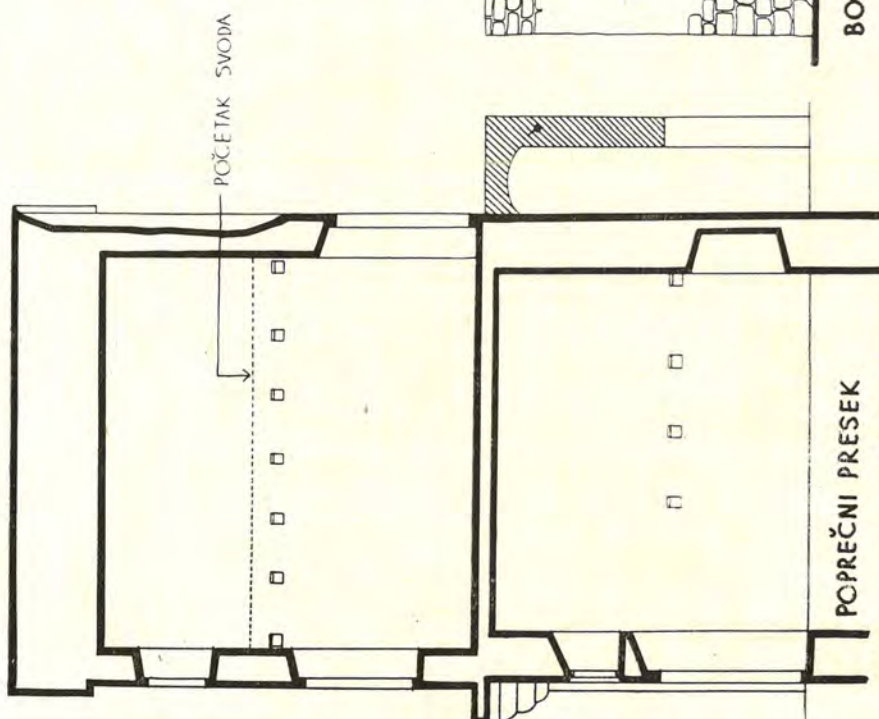
IZGLED IZ DVORIŠTA · ZAPADNI

„TRI SESTRE“ PODUŽNI PRESEK

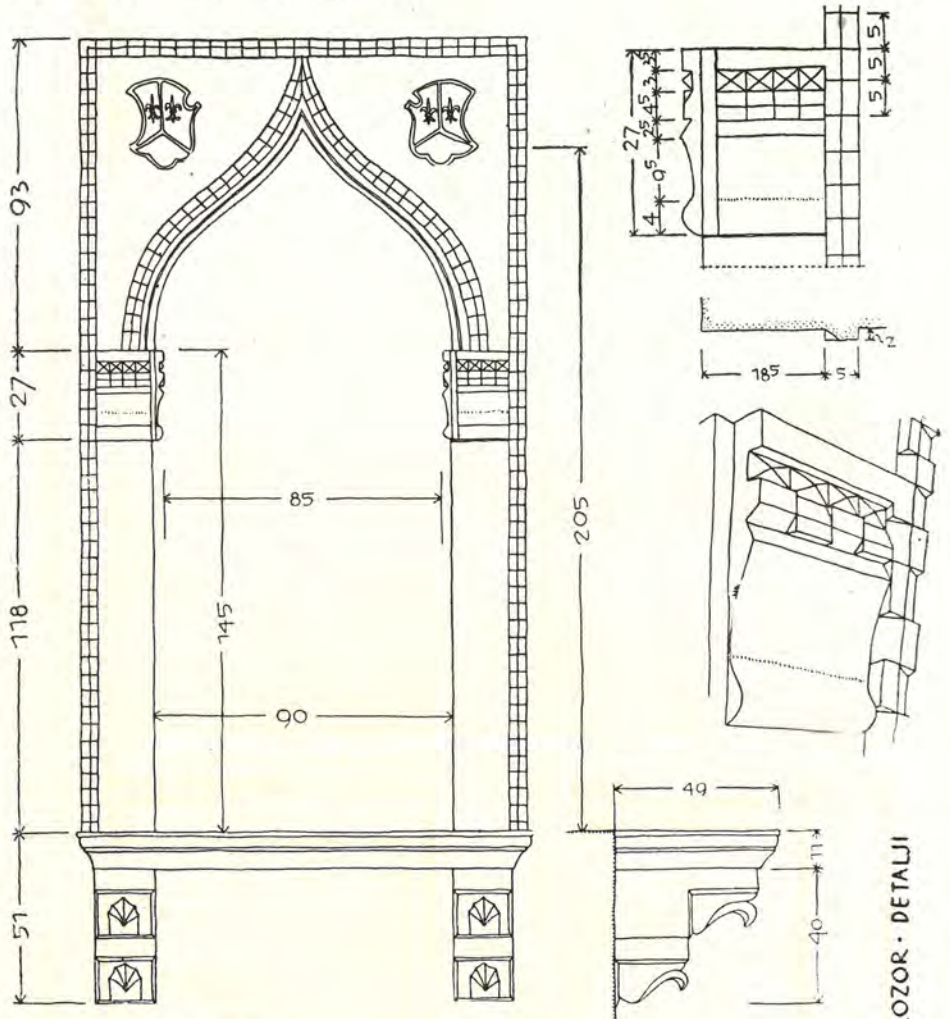

BOČNI IZGLEDEK - JUŽNI

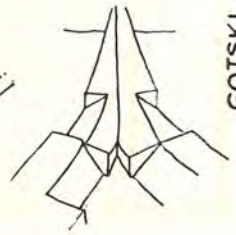
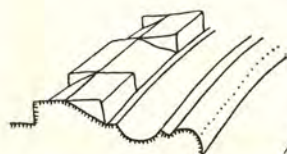
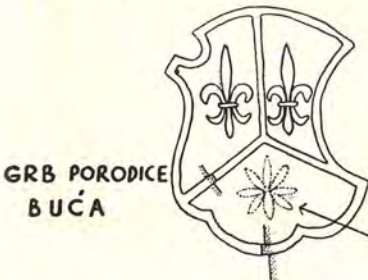

POPREČNI PRESEK

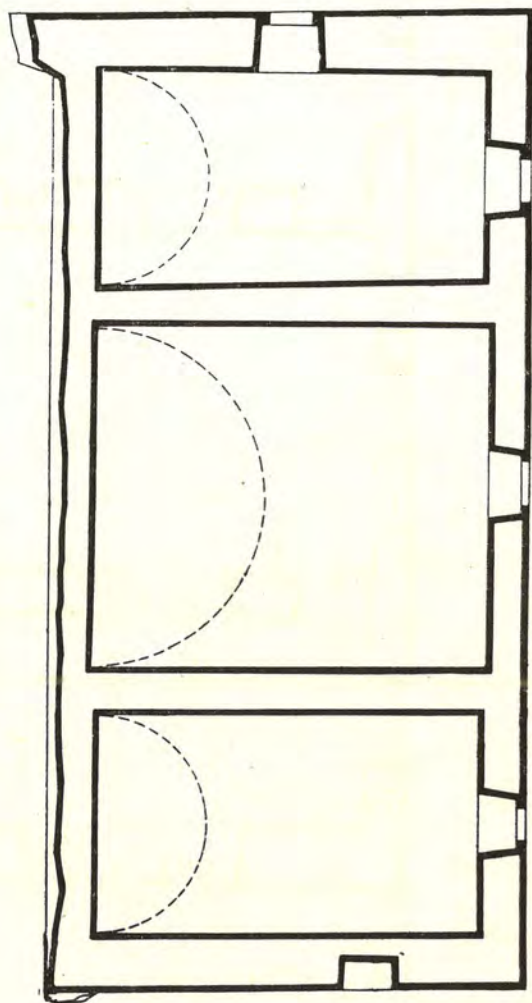
"TRÍ SESTRE" GOTSKI PROZOR

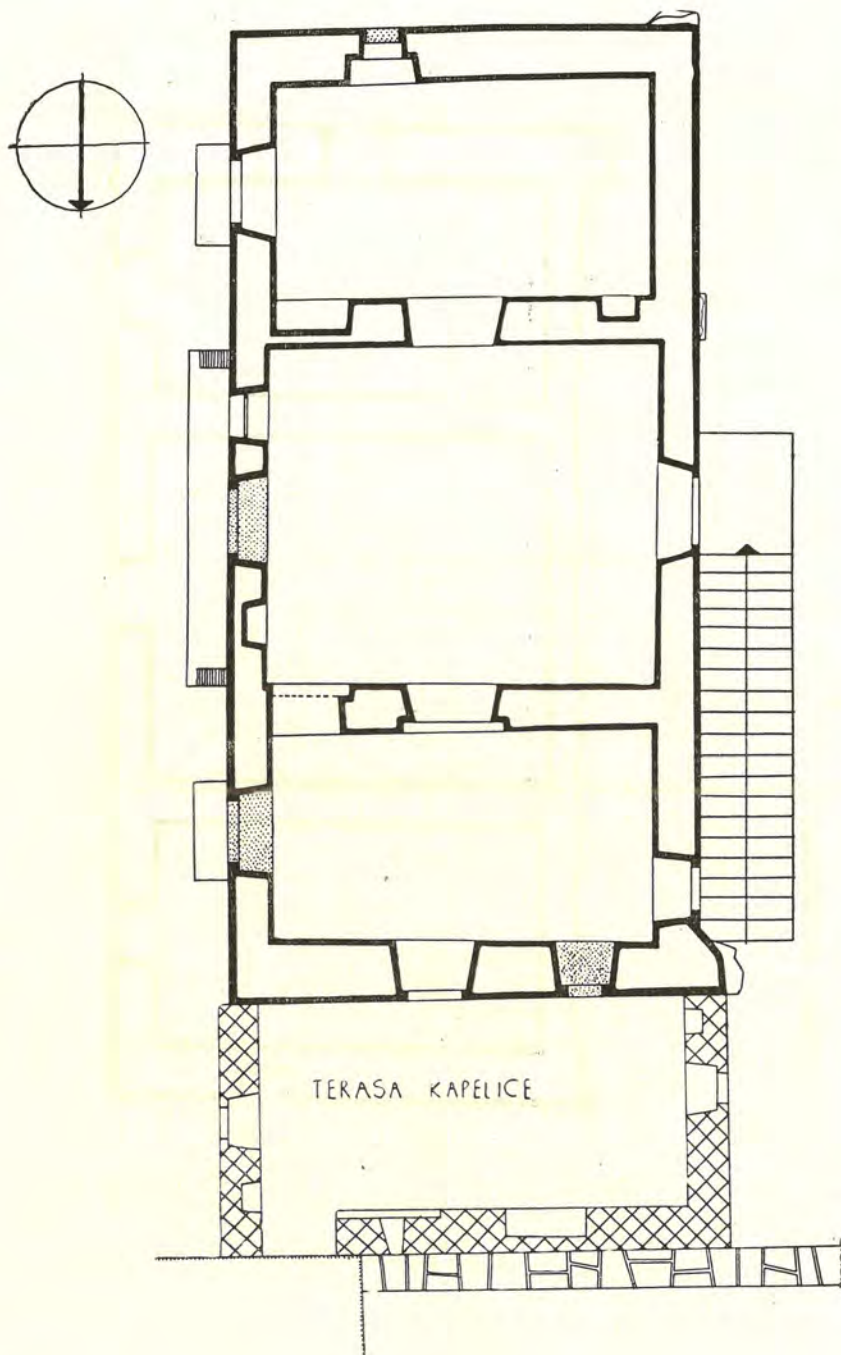
GOTSKI PROZOR · DETALJI

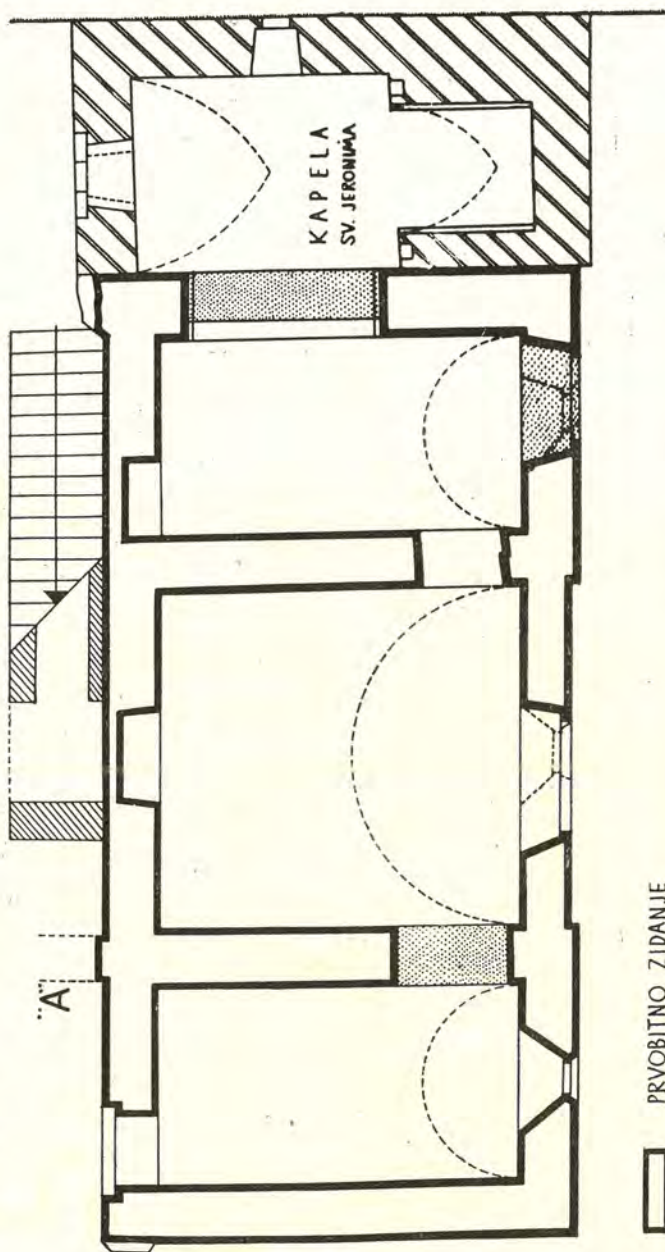
OSNOVA POTKROVLJA

OSNOVA SPRATA

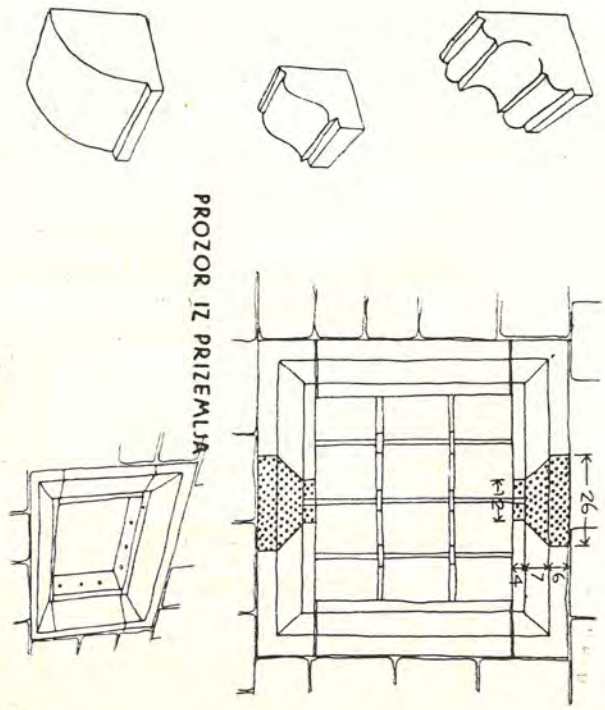
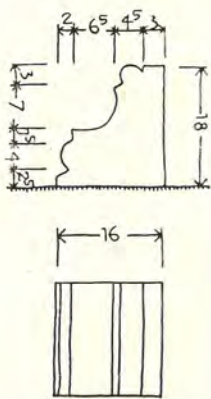
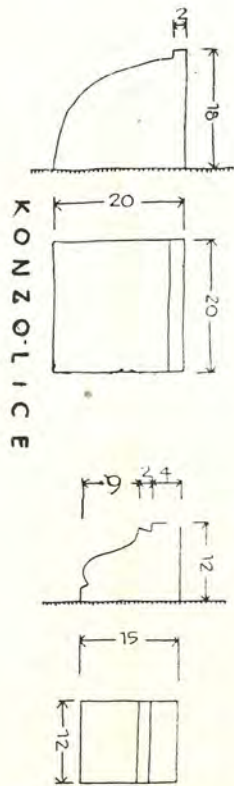

"TRI SESTRE" OSNOVA PRIZEMLJA

- PRVOBITNO ZIDANJE
- DOGRADNJA KAPELICE
- PRISLONJENO STEPENIŠTE
- DOZIDIVANJE KALKANA KAPELICE
- ZAZIDIVANJE OTVORA

• DETALJI •

